

ЯР СЛАВУТИЧ



diasporiana.org.ua

ПРАВДОНОСЦІ

ЯР СЛАВУТИЧ



diasporiana.org.ua

ПРАВДОНОСЦІ



Др Славутич

Співає
колос

Пoesii

1945



Др Славутич

ГОДИН ВІКІВ



1946

Мистецькі обсягнення:
„ПРАВДОНОСЦІ” — мистецтва Михайла ДМИТРЕНКА; „СНІВАС КОЛОС” і „ГОМІН ВІКІВ” —
мистецтва В. ПРОКУДИ.

Yar Slavutych
THE BEARERS OF THE TRUTH
Ukrainian Poems

МОХАН

Authorized by EUCOM Hq. Civil Affairs Division
A. G. 383, 7 Druck: Anton Bilous.

Д Славутич

ПРАВДОНОСЦІ

ЗБІРКА ЗБІРОК

1938 — 1948



«ЗОЛОТА БРАМА»

1948

СПІВАЄ КОЛОС

СПІВАС КОЛОС

* * *

Земля парує... Гонами роздолу
Пройшовся дощ, краплистий і прямий.
Виходь на поле, на безмежне поле,
І набирай наснаги, повінь пий!

Пий досхочу! Це тепле вітровіння
Тобі поможе буйно розцвісти.
Пий досхочу! Ця далечінь весіння
Тобі додасть до зросту висоти.

Хіба не чуєш? Листям осокора
Шумує ґрунт під зливою політь:
Кільчиться зерно, вкинуте учора,
Щоб яриною завтра зеленіть.

Земля парує... Гонами роздолу
Пройшовся дощ, краплистий і прямий.
Виходь на поле, на безмежне поле,
І набирай наснаги, повінь пий!

1939

* * *

Розляглись поля широкі,
Несходимі, незмірні.
Із боків хлюпнуть хлібами —
Заколищуть і присплять.

Плине хмара із-за моря
Над лісами, над ярами,
Над полями опустилась:
«Чи вологости підлить?»

Сяє сонце. Як на струнах,
Золотим промінням грає.
Над колоссям нахилилось:
«Чи тужавіє зерно?»

В'ється вітер, крутить вихор,
Відганяє люту спеку,
До простору губи тулиТЬ:
«Може, колос остудить?»

І проходять по узмежку
Діловиті хлібороби,
Виминають повен колос
І зерно кладуть на зуб.

І кивне сусід сусіду:
«Слава Богу, лан — як треба,
Тільки що, коли засіки
Та не вмістять урожай?»

О, яка велика радість!
О, яке безмежне щастя!
Ви шуміть, степи, як море,
Затопіть мої стежки!

Хай милуюся, як ниви
Пахнуть спілими хлібами,
Пахнуть вогкістю під корнем,
Пахнуть сонцем степовим!

1943

* * *

Тебе з корінням вириваю,
Топчу нещадно стовбур твій.
Пустий, гірчавий молочаю,
На цій землі рости не смій!

Покутуй, вороже розмаю!
Тебе на поле не пущу.
Я в небі хмару відшукаю
І в неї випрошу дощу.

І грім ударить незабаром
На придніпрову сторону,
І за розгойданим ударом
Дощі напоять ярину.

Тоді хвилюйтесь до сонця
Під перепілчині казки;
Пісні смаглявого херсонця
Про вас, рожеві колоски!

1938

* * *

Т. Г. М.

Під чистим небом, між ясним колоссям,
Поріднена з вітрами, край села,
Де щастя й горе водночас велося,
Моя херсонська юність розцвіла.

Хлібів розливи та вихрасті клени,
Та шлях до моря тоне в далині...
Мені співати хочеться надхненно,
І пригадати хочеться мені,

Як з ранніх весен до міцних морозів
Текло струмком дитинство в кураю,
Як дикий терен, ставши при дорозі,
Збирав розгублену печаль мою,

Як на тяжкі часи жалілась мати
І, мов зегзиця, плакала вночі...
О, змовкни, смутку! Хочеться згадати
Мою весну, журби не кленучи.

Під чистим небом, між ясним колоссям,
Поріднена з вітрами, край села,
Де щастя й горе водночас велося,
Моя херсонська юність розцвіла.

1939

ЖАР - ПТИЦЯ

Мені співала мати про жар-птицю,
Владарку темних і заклятих чар.
Вона не єсть зерна, не п'є з криниці,
Лише вночі клює Волосожар.

Було, як смеркне, стомлений балками,
Я на коліна голову кладу,
І мати гладить теплими руками,
Оповідає казку доладу:

«В далекім краї, в царстві золотому,
У недоступній людям далині,
Де навколо — ні дерева, ні дому,
Ховають щастя скрині кам'яні.

А в пізній час, коли цвітуть зірниці,
Звисає місяць вигнутим мечем,
До скринь летить, небачена, жар-птиця
І відмикає чарівним ключем...»

Те слово падало в дитячу душу,
Як бризка сонця на мутний простір.
І я гадав: «Здобути щастя мушу,
Що б не було, всьому наперекір».

І думав я: «Візьму вночі рушницю
Із килимів у діда на стіні,
Підстережу й застрелю ту жар-птицю,
Щоб відімкнути скрині кам'яні.»

1938

* * *

Коню мій буланий,
Не ходи в траву.
Я для тебе з лану
Конюшину рву.
Вигляжу на зерні,
На вівсі й тоді
Сполосну в озерній
Голубій воді.
Поведу в діброву,
Щедро попасу, —
Набираїся крові,
Набувай красу!
А як прийде свято, —
В гриву золоту
Синю, непом'яту
Стрічку заплету.
І в той день погідний
Виїдем за гай
Оглядати рідний
Придніпровий край.
Небесами чистий,
Землями плодистий,
Квітами барвистий
Наш херсонський край! *)

1938

*) Перший друкований вірш.

НА СІНОКОСІ

Сіна покошено. Повзуть
Важезні гарби до стодоли.
Діди, вчуваючи грозу,
Вершать, покрикують додолу.

А ми: «На вила налягай!» —
І порожніють миттю гарби.
Курить шляхами пилюга,
Гуркоче грім. Багряні карби.

І я біжу по цілині,
Стогів минаючи спахання.
Нема любішого мені,
Як перейматъ грози кресання.

1938

К А Р А С І

В. Чапленкові

Я приглядавсь до річаного плеса,
Йдучи між плавнями в обідню пору.
З-під комишів зелених табунами
Пливли рожево-срібні карасі.

Важкі й широкі, з бистрими очима,
Перебирали пірцями спроквола
Нескашамучену холодну воду
І прямо, не вагаючись, пливли.

Я зупинивсь. Мене зачарувало.
На них луска лисніла, мов кільчуга.
Як вояки, розсипавшись півколом,
Вони атакували кушири.

І ті здались, неначе полонені,
Прийнявши їх, щасливих переможців.
Тоді вдоволено вони сплеснули
І, ніби стріли, зникли в глибочінь...

1939

О С І Н Ъ

Ще бережуть тепло стрункі тополі,
Нагріті сонцем у липневі дні,
А вже сердито на високих хвилях
Качок гойдає глибочезний став.
Ще сивий дід, рясних баштанів сторож,
Багрянoperі ловить карасі,
На греблі всівшися (о, як він любить
Над вечір рибкою поласуватъ!),
А по стерні, прощаючись з землею,
Відходить літо. Листям золотим
Йому дерева довгу путь встилають,
А поруч: коренасті парубки,
З ясними дітьми повні молодиці
Й закохані дівчата у стрічках
Його проводять і йому говорять:
«Спасибі, літо, часе дорогий,
За те, що родичалося з землею
Й подарувало плоду досхочу!»
Ще й сивий дід, рясних баштанів сторож,
Махнув із берега: «Щаслива путь!»

1938

Е Л Е Г I Я

Коли мене в бою зустріне куля
І я впаду, поранений смертельно,
Я — затихаючи — зведусь на руки
І пригадаю південь України.

Я пригадаю світ у ясних барвах,
Зелений, синій, жовтий, пурпурний,
Що розстелився в полі килимами,
Що — як веселка — в небеса устав.

Я пригадаю правічні могили,
Сади вишневі, села біловиді,
Могутній плин широкого Славути,
Найкращі в світі затишні гаї.

І вже нехай довкіл танцюють кулі,
Хай дика смерть регоче наді мною, —
Передихаючи, зведусь на руки
І заспіваю переможну пісню.

1943

ХЕРСОНСЬКІ СОНЕТИ

· СТЕПИ ХЕРСОНЩИНИ . . .

Степи Херсонщини, степи родимі,
Соломоверхі клуні на току,
Вишневий сад у ранішньому димі, —
Вас не забуду на своїм віку!

Хлюпоче риба в сонному ставку,
Дзвенить бджола у рвійному нестримі,
Несуть батьки журбу свою гірку
В степи Херсонщини, степи родимі.

Тримаю в серці голубий ставок,
Верхи тополь і вітрякові крила,
Де загубив дитинство між квіткою,

А рідну землю, що мене зrostила
На боротьбу за життєдайні дні,
Я над усе люблю на чужині!

1943

Ш Л Я Х И

В балки вужами повзете спроквола,
В'єтесь в'юнами з польових ярів...
О, скільки тут ходило кобзарів,
Думками хмурячи смагляві чола!

Про славу Січі й тугу надовкола
Дзвеніли кобзи до старих дворів,
Де над садами сіл та хуторів,
Немов могили, поросли стодоли.

Та як відрадно пригадати нам,
Дзвінкоголосим чину співунам,
Що тут, можливо, рідними шляхами

В бою за Україну, як вірлюк,
Гасав—співець між кращими співцями —
На гніданові сотник Маланюк!

1945

С Т А В

У люстрі вод любуючись на вроду,
Сплітають верби тінявий намет,
І шепче казку сонний очерет,
Зайшовши плавом із мілкого броду.

Блакитновиду вистояну воду
Легкого вітру не гойдає лет,
Лише, з гіллястих вирвавшись тенет,
Несе полям жадану прохолоду.

Прозоре лоно тихої води,
О, як люблю я вкоротить ходи
І милуватись на поважний спокій —

В незнане царство голубе вікно,
Де ситий короп у сназі високій
Нуртує ставу непокірне дно!

1945

К А В У Н И

За кукурудзою, де пару спокій,
Де проса й гречки запашні клини,
Під сонцем спіють темні тумани *)
Й монастирі, важкі, зеленобокі.

А понад ними, в синяві глибокій,
Мов широченні білі валуни,
Повільно плинуть хмари з далини
І тінь нагонять на курінь високий.

Присохлу ключку вибирає дід, —
Налитий сонцем, рябокорий плід,
Немов його робив іконописець,

І теплим соком у моїх руках
Багріє скибка, як неповний місяць,
Що сполуночі зійде в лозниках.

1945

*) Славнозвісні ґатунки кавунів.

В Е Ч И Р

Пливуть терни широкими степами,
Зовучи птаха на нічний постій,
Де буде сон у тіні молодій
Морити очі тихими верхами.

В густі жита, під мирними хмарками,
Втопає сонце; свіжий вітровій
Спішить над яром, хилячи пирій,
І, як пустун, погайдує квітками.

Мов буйна повінь, половіє лан!
Перед зірками гнуучи пружний стан,
Виходить місяць, мов козак на стежу,

У росах миттю світить блискітки
І мимохідь розпалює пожежу
Над синім склом прозорої ріки.

1945

ЛІПНЕВА НІЧ

Стойть під зорями блакитна тиша.
Почує вухо, як пливе роса,
Як стрибунець із нірки виліза,
Гнучку стеблину вусами колише.

Із яру подув прохолодно диші,
Та не шумить ячмінь, мовчать проса.
Спочинок поля вкрили небеса,
Де метеор таємні знаки пише.

Іти б у达尔, як місяць, навпростець
І на світанку вмитися росою,
На сході сонця стрінувши багрець,

І перенялись царини красою
Край польового в балці джерела,
Щоб у душі Херсонщина жила.

1943

У Д О С В І Т А

Кричить деркач у росяному житі,
В літаври б'ють гучні перепілки,
Тікає мла у виярок мілкий
І заляга під верби красовиті.

Сріблом струмків із вогкої блакиті
Дзюркоче жайворона спів лункий
Світанню навстріч, де легкі хмарки.
Немов із золота ясного літі.

Яка глибока й синя вишина!
Бліdnіє місяць, плинє тишина,
Жовтогарячі зеленіють зорі,

А ген у полі — скільки зір сягне —
Застигли ниви в тихій упокорі,
Готові стріти сонце осяйне.

1945

МАРИВО

На дальній обрій, світло-зеленастий,
Лягає марива хвилястий плин,
І каже дід, проходячи за тин:
«Святий Петро вигонить вівці пасти».

А ген довкола, скільки зору власті,
Помліло все: привабливість хатин
І хуторських полів барвистий клин,
Де шпиль могили мерехтить синястий.

О, любий діду! Вас давно нема.
Над нашим краєм пропливла пітьма
І слід пустельний дико наложила,

Та ваше слово і статну ходу
Я пам'ятаю, і забутъ несила
Той день на пасіці в дзвінкім саду.

1945

П О С У Х А

Понад прив'ялим клином конюшини
Гудуть пухнаті, степові джмелі.
Не взявши меду на пустім стеблі,
Спішать у дупла під кущі шипшини.

Так ясно й синьо! Жалощі пташини
Позатихали в сонячній імлі.
Як жебраки, на репаній землі
Стоять понуро всохлі будячини.

Хай у розпуці бідний селянин,
Щоб не спіткав його страшний загин,
У всіх святих випрошує вологи, --

Черствіє тужно посірілий пар;
В'ялить посіви, палить перелоги
Немилосердний неба володар.

1945

ГАРМАНУВАННЯ

Лиш на причілку в прохолоді ранній
Поллеться сонце на кущі гвоздик —
Кружляє током кінний четверик,
Коток гарцює на товстім гармані.

У хмарі пилу, в жовтому тумані,
Лунає нокання і грюк, і крик,
Аж поки в небі світлий молодик
Не провістить хвилини дня останні.

Туркоче віялки моторний спів,
Пливе потік до сірих лантухів,
Зростає поруч ожеред ядерно,

А з-за городу, де багріє мак,
На пагорб кличе золотисте зерно
Важкими крилами старий вітряк.

1945

СТАНЦІЯ ДОЛИНСЬКА

Находив дощ, прозорий і крапчастий,
Поймали зливи поля широчінь.
«Тікай сюди, хлопчино! Відпочинь
В моїм шатрі від мокрої напасти».

Важкий кавун, балабушок пухнастий
Робили щедрим затишний курінь,
Аж поки неба темну височінь
Не перетяв цвіт райдуги смугастий.

І я пішов од нив і хуторів,
Де здавна рід мій за плугами прів,
Життя нового мудрість переймати...

Громи гrimіли з райдужних воріт,
Гув паротяг, і станція, мов мати,
Мене, малого, випускала в світ.

1945

Ч У Ж А В Е С Н А

POSTSCRIPTUM

Плямистий віл із миршавим конем
У парі тягнуть нешвидкого плуга.
За ним хлопчина монотонно слуха
Піщаний скрип над гострим лемешем.

Так одцвітає юність день за днем.
Чому він тут? Чому — як недолуга?
Чому на груди, мов тяжка наруга,
Лягло тавро синючим огнем?

Узятий з дому від шумного поля,
Де рідна мати, як суха тополя,
До неба з туги руки підняла, —

Марнує міць і гне робучу спину,
Щоб на роздоллі цвіту і тепла,
Як ждану долю, стріти домовину.

Швабія, 1945

ІІ ОЧІ

(З «ПЕРШОЇ ЛЮБОВІ»)

Як дужа темінь довгої півночі,
Вони журливі з люстром віч-на-віч;
Без мене їм яскрітися не міч, —
До всіх бажань воліють неохоче.

Та як виіскрюють вони співочі
В передчутті невигаданих стріч!
Від себе тугу відганяють пріч
І запальної набувають мочі.

Важкі стожари! Ви — як накип чар,
Як непогасний Прометеїв дар,
Мов блискавки перед ударом грому.

Я вас лиш бачу, видиво святе, —
І віддаюся спалаху п'янкому,
Бо в саме серце болісно б'єте.

I З «Ж А Г И»

ТРИОЛЕТ

Сердито устонька стулила
І рве задумливо спориш.
«Чому нахмурилась, мовчиш,
Сердито устонька стулила?

Ну, годі, годі вже. Облиш,
Та ж ти нічим не завинила...»
Сердито устонька стулила
І рве задумливо спориш.

РОНДЕЛЬ

«Люблю, як бджілка — цвіт калини,
Як біла хмарка — дно ріки!»
Сказала. Й змовк я, говіркий,
Кругом поглянув на долини
І зрозумів широкоплинний
Той голос, любий і дзвінкий:
«Люблю, як бджілка — цвіт калини,
Як біла хмарка — дно ріки!»
Десь гучно рід перепелиний
Балкам розказував казки,
А тут вуста — як пелюстки:
«О, мій коханий, мій єдиний,
Люблю, як бджілка — цвіт калини!»

ГОМИН ВІКІВ

1940—1945



Чи не гоже, браття, спогадати
 В наші дні, що битвами лунають,
 Про діла гучні, давно минулі,
 Про часи, як — славою повита —
 Правітчизна твердо панувала.

Гоже, браття! Ярим борвоспадом
 В наших жилах кров тече Олега,
 Полум'яне серце запорозьке
 В наших грудях б'ється бунтівливо.

Так зачнімо ж, браття, спів могутній,
 Соколом не маючи під хмари
 І не розтікаючись по древу,
 Як Боян той, мислію ясною.
 Хай же наше слово залягає
 Українцям у глибінь сердечну,
 Щоб вони кмітливо розуміли,
 Де шукати джерело потуги;
 Щоб борцям, що, йдучи на змагання,
 За вітчизну битимуться спритно,
 Ми, співці, високими словами
 На бандурі славу рокотали.

СТАРОВІЧНІ МАРИВА

КОНЧИНА КІМЕРІЙЦІВ

(За мітом)

Ржууть тарпани у нестямі шаленій,
Чуючи ніздрями битву близьку:
З бурого сходу, як дики олені,
Скити летять у нестримнім скоку..

Скити летять, як ішуліки, степами,
Птиці волають, звірота втіка.
Хвилі розкочує, гонить валами
Яр-Бористен, кімерійська ріка.

Ржууть тарпани, закусивши вудильця,
Рвуть копитами дудоні, як грім...
Чом посмутились, кобилодоїльці,
Кімври сумирні на тирлі старім?

Кличуть царі, відкриваючи раду:
«Стрінемо скитів чи борзо втечем?..»
«Годі! — це кімври,— тікаймо в Гелладу!»
Жони тяжким вибухають плачем.

«Смерди ńевірні! — царі їм. — Не підем
Злиднем бродити в гарячій імлі,
Не віддамось нерозгаданим бідам —
Смерть собі вдієм на рідній землі!»

Журно оглянувши вибалки сині,
З тирла царі повернули убік,
Перекололись мечами в долині —
Землю обнявши, поснули навік.

Символе древній! Царів-кімерійців
Честю ввінчав — найславніший клейнод.
Смерди ж дісталися в рабство сирійців,
Канули в безвість. Наука незгод!

НАД БОРИСТЕНОМ

Тирси густої довкола хвилюються спі-
нені хвилі,
Вітер гарячий шумить, і хлюпоче під
ним Бористен.
Дзвінко іржуть тарпани, вигинаючи спи-
ни у милі
Від повстяного сідла й шкуратяних ву-
златих стремен.

Скити ж на них жовтолиці, чорняві, з
вузькими очима,
Владно сидять, наче в сідла вросли. У
сназі бойовій
Гучно летить на страшних андрофагів
орда незлічима,
Мідними стрілами сипле, що мокли в
гадючій крові.

Бурею рине орда! У розлогій і буйній
загарі
Гонить гурти, що захланно виловлюють
скитських людей,
Ранить їх стрілами з луків, — отрута
міцна невзабарі
Смертю жорстокою платить за сотні
жорстоких смертей.

Гасне розпалений день. Як наморена
гоном левиця,
В травах орда спочиває. І місяць, як
рожа, цвіте.
Тіло в'юнке і гаряче палких амазонок
присниться,
Тих, що кохають жагуче і нищать ко-
ханців за те.

А М А З О Н К И

Гоніте його в оболонь!
Бо вже відцвіла бузина.
Пірнай же у січі вогонь,
Забудь, що була — як жона!

Забудь, що палала, як мак,
В обіймах нічної імли.
Загонюй двогострий кінчак,
І списом його проколи!

Диви! Ще й противиться він.
Диви! Ну, й чудний чоловік!
Женися, женись навздогін!
Рубай! Короти йому вік.

Ага! Він упав уже, впав
І руки розкинув, байдуж.
Іще йому! Так! Щоб не встав.
Готовий... Скрутився, як вуж...

І радісно їдуть назад
Омаяні мстою жінки,
Позбувшися грішних принад.
Покутуйте, чоловіки!

Бо тільки дозволено їм
(Так хоче богиня Весна)
Кохати єством запальним
Тоді, як цвіте бузина.

ДАЖБОЖІ ВНУКИ

* * *

Надхненний жрець в одежі білотканій
Зняв руки вгору — наче скаменів.
І жданий дим, жадаючи ланів,
Спахнув з офір, що билися в благанні.

Кружляє гурт полян; очам незнані,
Пливуть боги над мерехтом огнів,
І, як відрада, з рослих ясенів
Постало сонце в ранньому тумані.

Зашелестіла пасмами трава,
І потекла з чорнозему черва,
І grimнув грім, розбуркуючи далі.

А гурт полян, зачерпши вільготи,
Корчує з дуба сучкуваті палі:
Ярилів дар від обрів берегти.

ВЕСНИКИ

I.

Синю кригу кілками колем,
І спливає набрідь німа.
Білим зайцем зеленим полем
Утікає лиха зима.

Доженім же її стрілою
І протнімо хребета їй!
Щоб не знала, якою млою
Повернутися в наш постій,

Щоб не відала, навіженна,
Де потаєно піль ключі,
І гоїсту суцвіть ромену
Не морозила уночі!

Синю кригу кілками колем,
І спливає набрідь німа.
Білим зайцем зеленим полем
Утікає лиха зима.

II.

Я над Россю довкола дуба
Не жалію мою жоломію.
Весно красна! Повідай, люба,
Чи тобі награвати вмію?

Я над Россю, де ходить мавка,
Привітаю май-зілля гоже.
Весно красна! Чи серця вавку
Мій напій лікувати може?

Я над Россю, на пишнім лузі,
Перестріну мою дівицю.
Весно красна! Якій недузі
Навістити ясну гридницю?

І тоді, як зима сердита
Заметіллю продме довкілля, —
Одружусь і не буду снити
Жоломію, дівицю й зілля.

С П О Л О Х

Прибіг Юрай задиханий,
Чекмінь загубивши,
Бліскучим ножем помахуючи:
— Біда!!! —

Зашамтіли рогожі,
Загуло городище.

Матері зачитали:
— Відімкни, Перуне,
Блакитні брами! —

Батьки загуділи:
— Зогляньсь, Дажбоже,
Позич одваги! —
І миттю — за палі,
Прожогом — за луки.

— Аг-гі-їй!!! — покотилося...

Клекотіли обри,
Лягали покотом,
Тікаючи.

ПІСНЯ ПОЛЯН

Поле суком оремо,
Рибу ловим саком.
На привіллі живемо,
Мед п'ємо із маком.

Вітер віє, дощ іде,
Сонце світить зарно.
З нами жони, як ніде,
Чарівні, як сарни!

На степах ревуть бики,
Мекають овечки;
Городище край ріки —
Золоте містечко!

Бог Сварог дарує нам
Пшениці кущасті, —
Не дамося ворогам,
Відіб'єм напасті.

* * *

Ю. Б.

Дрімають нетрі, несходимі, дикі.
Югає кібець у синясту невідь.
І, мов чаклун, вислухуючи крики,
Ячить у лузі чорнокрилий лебідь.

Та йдуть ловці. Сягають пильним оком
У глибочінь розложистої хащі —
І кабана під листя оболоком
Прошиє қремінь із цілкої пращі.

І рикне дик, смугастий і понурий,
Жахнеться птах у чагорі густому,
І заревуть сполохані буй-тури,
Мнучи будяччя на шляху своїому.

НА КУПАЛА

I

Спахає квіт.

Дівчата, збурхані весною,
Устами славлять білий світ,
Кружляють в танці над рікою.

О, рож вінки!

О, сплети ярого латаття!
Неначе бистрі ластівки,
Поривно в'уться над багаттям.

І цілу ніч

Не затихає в лузі грище,
Таемна папороть узбіч
Палахкотить на пасовищі.

І не одну

Полянку пізньою порою
Хватнути, ірвучи пелену,
І нагло схилять: — Будь жоною!

II

Рвучкий напій
Спило жагучо пружне тіло,
І шию в ярості міцній
Цілунки жалити схотіли.

Терпка вага
Жадано давить млосні груди,
А вже сужиллями снага
Спішить живицею отрути.

Та де там смерть?!

Навколо світ такий барвистий!
Іще б упости шкере берть,
Відчути крові біг іскристий!

...Бори гудуть,
Співати гучно серце хоче!
Як золоті човни, пливуть
Пахучі дні, медові ночі.

ЗАЖИНКОВА

Запишались вусами
Жовті ячмені.
Ой, дід-ладо, мусимо
Зняти чекмені.

Пшениці за гребенем
Плинуть на горби.
Ой, дід-ладо, треба нам
Нагострить серпи...

Хиляться, гойдаються
Полові жита.
Ой, дід-ладо, крається
Нивка золота.

Гнеться спина — байдуже,
Спека — не зважай.
Ой, дід-ладо, грай, душе!
Добрий урожай!

ОДРАД І ДОБРОСЛАВА

(Легенда)

ЯРИЛІВ ДАР

«Даждь нам радоші, Дажбоже! —
Загудів нарід полянський, —
Ізійди до нас росою,
Звисни дощиком рясним».

І раптово над хмарками
Похмурнів золотокудрий
Бліснув блисками і громом
Покотив прудкий Перун.

І повисли аж донизу,
Як срібляста, чиста пряжа,
Над зеленими степами
Заколихані дощі.

Перекинулася луком
Опромінена веселка.

За далеким круговидом,
Наче пардус, мимрить грім...

«Даждь нам радоші, Дажбоже! —
Загудів нарід полянський, —
Пожени угору стебла,
Колосочки позерни.»

І з-над поля усміхнулось
Весняне лице Свароже,

У блакитній паполомці,
Із сонцями ув очах.
Закільчилось повне зерно
В одволоженому ґрунті.
Розростається коріння
У масній сирій землі.

Та й шумітимуть же стебла
Під легкими вітерцями!
Буде, буде під серпами
Важко падати врожай...

«Даждь нам радоші, Дажбоже! —
Загудів народ полянський, —
Обділи степи звіринням,
Нас худібкою обсип».

І озвався козоногий,
Волохатий любий Велес,
Мов старий відун поспів'я
У дзвінку подув сопіль.

Потелилися корівки,
Окотилися ягници.
Серце радоші лоскочуть
Пастухам і вівчарям.

А в балках, ярах, байраках
Явкотять малі звірята.
Буде, буде лукострільцям
І поживи, і розваг!

* * *

«Будь же славен, гойний Яре! —
Загудів народ полянський, —
І Перун, Сварог, і Велес,
Що підкорені тобі.»

Будь же славен, гойний Яре!
Ти, яким Дажбог весною
Виростав, щоб Хорсом стати,
Богом щедрих дозрівань!

ЗІЛІЙНИК

Із країв, де ходить кривич,
Де стоять ліси й тумани,
Олив'яні котить води
Прастарий Дніпро широкий.

Із країв, де снять ялини
І димлять уранці багна,
Де вовки чатують диків,
Сині хвилі випливають;
В'ються, в'ються між горбами,
Над полянським плинуть степом,
І виблискують під сонцем,
І під місяцем лисніють.

Як затихне городище
І на небо вийдуть зорі,

Повновидий зійде місяць,
До ріки спішить зіллійник.
І бездонним, чистим зором,
Як вода з лугів джерельна,
Зазирає в переливи,
Щось мугичучи сповільна.

Висне прядивом довгасто
Споловілий чуб на сонці,
І розводять ветхі руки
Ворушки старечі пальці.

А з води зринає Лада,
Рястом прибрана богиня,
Між зеленого латаття
Посміхається блакитно.

«Поталань, дівоцька мати, —
Уговорює зіллійник, —
Гойне щастя Доброславі,
Ждані радоші сердечні.

Дай же їй, ласкава мати,
Ій, що клониться Дажбогу,
Стріти юного Одрада,
Бо його кохає палко.»

І сплеснула рястом Лада,
Білі руки, як лілеї,
Підвела над синім лоном
І сковалася у воду.

Підставляє ветхі руки
Ворожбит, старий зілійник,
Дніпрової ловить бризки,
Щоб кропити Доброславу.
А під явром у лузі,
Край намету під горою,
На тичину похилившись,
Красна діва жде недрімно.
І приймає в коси бризки,
Щедрий дар богині Лади,
І кладе зомліле зерно —
Ворожбитові дарунок...
Не шумить шуліка з хмари,
Не лопоче біла лебідь, —
У заснуле городище
Поспішає Доброслава.
Не горить ясне багаття,
Не сіяє красне сонце, —
То вогнем полуменіє
Молоде, дівоцьке серце.

О Д Р А Д

Гей, у полі на роздоллі,
Де вітри не знають спину,
Де чайок літає хмара,
Де в ярах нявчать котюги,

У широкім чистім полі,
Де в байраках виють рисі,
Над привіллям походжає
Молодий Одрад із луком.

Від мережаного паса
Із буй-турової шкіри
Повисає войовничо
Довгий короб сагайдака.

Напина Одрад тятивку —
І летить стріла під вовка;
Розважається від рана
Молодий Одрад із луком.

Полотняні, сірі гачі
Оббивають пил із квітів,
Конопляна сорочина
Між раменами пітніє.

Напина Одрад тятивку —
І дзвенить стріла співуча, —
Поточився дик тилатий,
Заганяє в землю ікла.

А з-під неба рине сонце,
Розливає вар текучий,
І дзижчати зелені мухи,
Як пухнатий джміль завбільшки.
Притомивсь Одрад від спеки,
Зняв із паса гострий кремінь

І батує кусень м'яса
Від стегна тремкого дика.

Кремінь з кременем зітнувся,
Іскри бризнули в бадилля,
У суху торішню тирсу,
Що спахнула вмить багаттям.

Дим, як хміль, угору в'ється,
Смачно пахне м'ясо тепле,
Ситтю капає зі шпички
І лоскоче ніздрі чулі.

І смакує лукострілець
Смажно в'ялену свіжинку,
І лягає спочивати
На байрачному узлісся.

Міцно спить Одрад, нівроку,
Вмілець лучного мисливства,
Вмілець доброго чинбарства,
Бачить сон між терниками.

ОДРАДІВ СОН

Загула земля довкола,
Ріки хвилями хлюпнули;
Із густого темінь-бору
Виходжає гордий обрин.

Занесе угору ногу —
І відмірює п'ять ліктів,
Як ухопить білу брилу —
І відколює пів скелі.
Ще й сміється із Одрада,
Зневажаючи кепкус:
«І які це тут мурашки
Під ногами в обрів лазять?
Чи ж бо годні ви хоч муху
Та громадою вдушити?» —
Насміхає гордий обрин
І ворушить темним вусом.
І не зніс Одрад образи:
«Ну, чого б то неподобі
Та свої погані руки
В наші землі треба сунуть?»
І скіпів шалено обрин,
Аж ричить, як лютий пардус:
«А виходь но, муравелю,
Най тебе розчавлю нігтем», —
І піdnіс довжезну руку,
Та Одрад метнувся спритно,
Гострий кремінь із-за паса
Миттю вихопив улучно.
І ударив ~~ним~~ під ребра,
Затопив двогострий кремінь, —

Повалився глухо обрин —
Аж земля задвиготіла.
І ричить, сичить, колує
І приймає зміїв образ.
А в самого за плечима
Відростають куці крила.
А в самого коло шиї
Пнуться вгору три обличчя,
Шість очей жевріють жаром,
А з ротів стікає слина.
«З'їм тебе!» — гукає обрин,
Триголовий змій гримучий, —
І своїм хвостом виляє,
Що аж зазубні гримочутъ.
Та скопивсь Одрад за лука,
Вмілець лучного мисливства,
Натягнув тугу тятивку —
Пронизав стрілою пашу.
Натягнув тятивку вдруге —
І поникла друга паша.
А за третьою стрілою
Змій без духу повалився.
І виймає гострий кремінь
Вмілець доброго чинбарства,
І з хвоста білує ловко
З тими зазубнями шкіру.

«Буде в чім ховати стріли.
Буде!» — скрикнув — і прокинувсь.
І побачив, як довкола
Хижко блимали котюги.

ДОБРОСЛАВА

Не з води пливе русалка —
Над Дніпром співає діва,
Красна, красна, як шипшина,
Між роменами розквітла.

Гребнем риб'ячої кістки
Смолянисту чеше косу
І співає переливно,
Аж заслухалися верби:

«Ой, рости, рости,
Смоляна коса,
Дівоцькая краса!

Ой, приваб, ізваб
Зір очей тому,
Одрадові мому!»

І вплітає квіт ромену,
Квіт шипшини в чорну косу.
До дівчат, немов козуля,
Не побігла — полетіла.

А вітрець ганяє плахту,
Молодече тіло студить
І пустує над коліном,
Наче справжній розбишака.

Зупинилась Доброслава,
Напустила нижче плахту.
Білі, жовті, сині квіти
На собі спинили погляд.

Назбирала повних квітів
І сплела вінок барвиштій.
Подивилася — як сяйвом,
Убирає в себе очі.

— Гей, роменовий віночку,
На моїй сіяй голівці!
І могутньо причаровуй
Серце юного Одрада. —

І притьмом, немов козуля,
Полетіла знов у балку,
Несучи жагу дівоцьку
У налитих палом грудях.

А вечірне сонце гасне,
А блакитна ніч надходить,
І запалює Купала
На степу червінь-багаття.

КУПАЛЬСЬКІ ВОГНІ

Гоготить багряна ватра
І розгонить синю темінь.
Кажани в густих байраках
Перегукуються лячно.

Гоготить багаття в полі,
На горбі за городищем,
Язиками пожирає
Приволочене будяччя.

А навколо танок водять
У вінках ставні дівчата,
Міцно взявшися за руки,
І Купалу гучно славлять.

То сповільна, то рухливо
По землі дрібочутя ніжки,
Червоніючи від ватри,
Очі ваблячи хлоп'ячі.

Ось одна, немов лебідка,
Над вогнем перелетіла,
Поманивши за собою
Заприміченого хлопця.

І метнувся, наче сокіл,
Ощастиливлений хлопчисько,
Переплигнув буйну ватру
І полинув навздогінці.

А за ним через багаття
Пролітають рвучко пари
І сміються, і гарцюють,
І Купалу гучно славлять.

Прошуміла Доброслава,
Мов нестримний дикий вихор.
А за нею, наче сокіл,
Полетів Одрад моторний.

Діва — вбік, Одрад — за нею,
Діва — в яр, Одрад — навпрошки.
І сплелись гарячі руки,
І злились уста жагучі...

* * *

Будьте ж славлені довіку
І над степом ніч блакитна,
І жадані бризки Лади,
І зілійник, і Купала!

ОЛЕГ У ЦАР-ГРАДІ

«Борімось, як тури, во славу синів!» —
Олег покликає орлино,
І рине до герцю, гартуючи гнів,
Хороброго князя дружина.

Січе копитами гривастий румак,
Знімає пилогу безкраю
І князя імчить за незнаний байрак,
Неспокій Цар-граду вчуває.

Як мітко націлив Олег пірнача —
Умилися греки рудою.
Потужно заніс над собою меча —
Окреслився проруб дугою.

І рине дружина з горбів і баюр,
Престіл Візантії штурмує.
Ховається гречин за різьблений мур:
— О, всує змагатися, всує!

«Несіть по дванадцяти гривень срібла
На кочет і щиру данину, —
Наказує князь, — щоб grimіла хвали
Поляглим за Русь-Україну.»

І їде Олег на чужинний ґраніт
До пишного міста Цар-граду,
І вішає гордо щита до воріт —
Нащадкам своїм на відраду:

«Навіки прославиться Київська Русь,
Могутня, широка держава.
Хоч я не віщун і ректи не берусь —
Та буде велика нам слава!»

Сурмили над площею сурми гучні,
Збиралися вої до валу,
Про подвиги князя співали пісні
І віщим Олега прозвали.

З КНЯЖОЇ ДУМИ

I.

Попливли, пливуть кораблики!
Над бортами славні русичі
На стійках стоять, чатуючи
Соболині хутра теплії,
Дикий мед у бочках-баліях,
Мед пахучий, жовто-сонячний,
Круглі денця воску ярого.

Попливли, пливуть кораблики!
Тож на них одважні русичі
На стійках стоять чатуючи,
Надовкола приглядаються.
А степи, що встали травами,
Бадилицами у ріст людський,
По долинах свищуть птицями,
По ярах ревуть звіротою
Іще й прибульцем східним славляться,
Печенігом, злим розбійником.

Не з байраків, нетрів-ліговищ
Сіроманці виуть реготом,
То не ківці кровожернії

Кружеляють над здобичею, —
Налітають, насміхаються
Печеніги, злі розбійники:
«Будем їсти мед із балії,
Дніпровою запиватимем,
Поробивши з руських черепів
Для бенкетів чаші-келехи.»

Як зачули славні русичі
Печенізьке слово-хвастощі,
Кпини-хвалощи образливі, —
Од сердець по мирних жилочках
Полилася ярість живчиком.

Як метнули стріли розсипом —
Небо вкрилось павутиною!

Тільки не бояться злодії,
Кинуть коні, масті бурої,
Підпливають по Славутичу
До наповнених корабликів.

Налягли нагально русичі:
— Ліпше — стяним, ніж полоненим! —
Наче зміїв тих, рубають їх,
Круглі черепи проломлюють
Печенігам, злим розбійникам.

Попливли, пливуть кораблики!
Нижче, нижче по Славутичу
До столиці Візантійської.

II.

То не сонце з неба синього
Розсипає тепле золото, —
На валу радіє сяючи
Володимир, красне сонечко.
Він підносить руку правую,
До корабликів помахує.
Він усмішкою, як місяцем,
Зустрічає мужчиніх русичів,
Ворогами неподоланих,
Що вернулися з доріженъки,
Путь-доріженъки далекої
Від столиці Візантійської.
А хоробрі, славні русичі
Подаютъ вбрання шовковії —
Для жінок своїх даруночки,
Бочки з винами викочують —
По мандрівці учту справити —
Ще й книжки підносять грецькії,
В мідь закуті, Володимиру.

То не сонце з неба синього
Розсипає щире золото, —
На валу радіє сяючи
Володимир, красне сонечко.
Він похвалює дружинників,
І попам книжки вручає він,
Промовляє річ повчальну:
«Гей, отці, людьми шановані,
Ви книжки читайте грецькії
Та повчайте наших русичів
Сонця-віри християнської,
Щоб і Русь була ученовою,
Всемогутня, наша славна Русь —
На віки віків!»

ПЕРЕЙНЯТА СЛАВА

(За літописом)

Що приносять люди вісті:
«Красне сонце, славен батьку,
Володимире, наш князю,
Печеніги йдуть Посуллям.»

Князь нахмурив темні брови,
Пірнача метнув угору —
Короговки мають-мають,
Коні грають копитами;

У правицях — кріпкі списи,
Із лівиць щити черлені
Багряніють коло броду,
Там, де нині Переяслав...

І хрипить ватаг поганий,
Неподобний печеніжин:
«Виставляй но буя-мужа
Поборотися із нашим.

Як твій муж моїм ударить —
Не воюємо три літа;
Як мій муж твоїм ударить —
Повоюємо три літа.»

І рече своїй дружині,
• Що вилискує в місюрах,
Промовляє зичним словом
Премогутній Володимир:

«Ніту ль мужа в нас такого,
Іже ял би з печенігом?»

І виходить воїн сивий
І рече: «О, славний князю!
Із чотирми есьмо вийшов,
Менший син оставсь у дома.

Він хоробрий із дитинства,
Він боров могутніх воїв,
У биків на буйних ловах
Виридав рукою м'ясо.»

Повелів тому явитись,
Прояснівши, Володимир.

І приходить невисокий
Менший син, середній тілом.
Став сміятися із нього
Печеніжин незугарний.

І зійшлися: невисокий,
Володимирів посланець,
І посланець-печеніжин,
Превелик і зіло страшен.

Як ухопить невисокий
Печеніжина під боки —
Удавив його руками
Ще й ударив ним об землю.

Та й тікали ж лиходії
У ярів похмурі нетрі!
Славні русичі за ними
Гнали й списами кололи!

І заклав князь Володимир
Біля того броду город,
Переяславом назвавши —
Значить слава перейнята.

* * *

Ой, що то за дим, від якої пожежі
За вітром валує на київські вежі?
То половці скачуть у люті сліпій,
Вогнем поливають високий пирій
І мирних людей, налетівши з розгону,
Беруть на аркани й женуть до полону.
І, стан обійнявши, по схилах крутих
Волочать у лози дівчат молодих...

Ой, хто б'є на сполох, шумує на площі?
Чиї короговки вітрами полоще?
То русичі раті збирають з усюд,
Щоб миттю вчинити над ханами суд.
Метнулись—як тури, як вепри—югнули,
Покрили долини розгніваним гулом, —
І половці хижо тікають за Дін,
І русичі яро женуть навздогін...

Ой, що там у небі заграло клубками?
Хто степ звеселяє лункими вістками?
Хто гучно сурмить у золочений ріг?
То воїни славні, відбивши набіг,
Вертаються з бою степами ясними.
І пісня, як вітер, вирлує над ними;
І радий Дніпро між порогів стрімких
Ім славу рокоче на спадах баских.

Б И Т В А

Із „СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ“

Із досвіта до вечора
Летять стріли гартовані,
Бряжчать мечі о шоломи,
Тріщать списи, ламаючись
На тім незвіданому полі,
На половецькому роздоллі...

Земля чорна, цілинная,
Копитами поорана,
Щедро кров'ю политая,
Густо кістями засіяна, —
І ген журба несамовита
Зійшла, як рута, на півсвіта.

Ой, що шумить, хто гомонить
Уранці-рано на зорі?
Князь Ігор Всеволоду-брату
Веде підмогу на відраду.

Змагались день
І бились другий,
На третій Ігореві стяги
Опівдні скруховою поникли.

Тоді ж на березі Каяли
Брати прощались. Хоч замало
Вина кривавого було,
Та славні русичі споїли
Своїх сватів.

Самі ж
За землю руську полягли.

Густа трава слізьми кропилась,
І древо тугою клонилось.

* * *

Ой, спіткнувся в чистім полі
Вороний гриувун.
Повалився в буйну тирсу
Воїн-хорошун.

Розпростер могутні руки,
Цілину притовк...

На плечі смертельну рану
Лиже сірий вовк.

Лиже кров, солону, свіжу,
Водить язиком.
І немає сил нагнати,
Вбити п'ястуком.

* * *

Прилетіла з лугу
Клята харалуга,
Пронизала дужі груди,
Положила друга.

Запеклись ромени
Кров'ю під раменом.
Покотилися росини
Стебельцем зеленим.

Що немає друга,
Серце гине з туги.
Розпроклята будь навіки,
Бража харалуго!

* * *

На рокиту сіли круки:
— Кра! Кра! Кра! —
Під слизькими пазурями,
Як черлень, кора.

Доки ж буде пити крівцю
Чорний крук?
Доки ж буде рвати жили
Мускулястих рук?

Та кругом дрімаєтиша,
Вітру плин, —
Тільки пилом припадає
Срібляний полин;

Тільки кряче, тільки хрипне
Чорний крук
На Посуллі, на Придонні,
На планинах лук.

*

Не чути в степу ні розмов, ані в небі
вірлинного клику,
Німує полягла дружина на зморених
сном косогорах.
Лиш сонце пісками веслуює, жолоблячи
путь жовтолику,
І дзъюба заціплюють круки, напившись
очей яснозорих.

На білому воску облич невгамовні шу-
гають мурашки,
Щербаті лисніють мечі, половецькою
кров'ю облиті.
І, вроду свою зав'яливши, немов удо-
виці, ромашки
Благаютъ хоч краплю дощу чи хоч
бризку вологи з блакиті.

Та сонце пече! Наче з лука, розприскує
стріли зухвалі,
Окропом, кипучо-густим, навкруги по-
ливає широти.
І трупи щомить набухають, понуро пов-
ніють дедалі,
Неначе край мирного плеса вербові на-
моклі колоди.

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Із „СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ“

Никнуть плавні на світанні в лузі:
Ярославна плаче блідолиця.

На валу, ридаючи у тузі,
Руки ламле, квилить, як зегзиця:

«Полечу я пташкою чим далі,
Омочу рукава у Каялі,
Витру князеві гарячу рану
І для нього радощами стану.»

У Путивлі-граді на валу,
Там горює вранці Ярославна :

«Вітре милий, вітре-господине!
Твій полегіт, ніби радість, лине.
Так чому, скажи, на мирні крила
Почепив отруйні ханські стріли,
Щоб жорстоко русичів разити,
Прехоробрих воїв помертвити?
Лучче б тобі взяти під хмари
Чи гуляти в морі з кораблями,
Ніж у мене взяти ніжні мари
І розвіяТЬ їх над полинами.»

У Путивлі-граді на валу,
Там горює вранці Ярославна:

«Дніпре славний, Дніпре молодецький!
Ти пробив могутні скелі-гори
На землі безкрайї, половецькій.
На своєму синьому просторі
Ти гойдав човенце Святослава,
Дав підмогу, возвеличив славу.
Принеси ж до мене ладо-князя,
Щоб над краєм туга не лилася!»

У Путивлі-граді на валу,
Там горює вранці Ярославна:

«Світле сонце! Ти погоже сяєш.
Так навіщо спрагу насилаєш
На хоробрих воїв ладо-мужа?
І невже тобі, ясне, байдуже,
Що безводдя луки їм скрутило,
Сайдаки жалобою сповило?»

1940

ЗОЛОТА ОРДА

* *

Як галич, голодна і лютая, немов невисипуща ненатля,
Орда покотила степами, навалою мнучи
 полин,
Купаючи в хвилях Каяли монгольські
 запилені патлі
І славлячи сміхом розлогим і сонце, і
 волі загин.

Як чайка, навкіл заквилила, слізьми за-
пеклась Україна,
Померкло від куряви сонце, потьмарив-
 лась димом земля.
Ой, леле, мій краю! Міста покриває азій-
 ська руїна,
І плачуть Стрибожі онуки, як — збув-
 шись гнізда — пахоля.

І рвуться в одчаї жінки і до неба за-
ломлюють руки;
Вродливі, як рожа, дівчата під тілом
 невірним янчать.
І хмарами хижо кружляють бездомні
 обжерливі круки,
На чорні руїни сідають припахлих мер-
 ців шматувать.

* * *

Скачуть дикі вершники на мишастих
конях,

Крають вітер вусами, чорними, тон-
кими.

Стогне під копитами низове Придоння,
Скачуть, скачуть вершники луками лун-
кими.

Пнуться косі вилиці, погляди стрільчасті
Рвіють блискавицями на безмежні доли.
На чубах скуйовдженіх вороної масті
Каптурі напружено вигинають поли.

Гей, степи розложисті, темнimi балками
Покривайте зморених, що біду зустрілі!
Вершники пожадливо бавляться жін-
ками,
На летючих яструбів запускають стріли.

Пада яструб каменем. Гине жінка з болю.
Мучиться порубаний: «Хай скоріш по-
мер би...»

Над садами жалібно клоняться тополі,
Низько-низько хиляться над ставками
верби.

ВОЄВОДА ДМИТРО

I.

Просвистіла стріла з-під неба
І суцвіть материнки збила.
«Звідкіля це прийшла халепа
І яка наступає сила?»

«Воєводо, гей, славний Дмитре!
На Україну ідуть монголи.
Чуеш рипи возів на вітрі?
Обступають Київ навколо.

Незлічимо їх суне, люди
Утікають від них у плавні.
Ржуть кобили, ревуть верблюди.
Чи дослухуєш, Дмитре славний?

Ростислав нерозважно кинув
Стольний город і втік байдужо.
Що вчинити? Зігнути спину
Чи ударить на прийшлих дужо?»

«Геть розпуку, хоробрі вої!
Ми не підем відсіль нікуди.
Ліпше тут лягти головою,
Ніж конати в неволі, скутим.»

ІІ.

День і ніч б'є таран по стінах,
Проникають татари в діри.
Кріпко вої стоять в руїнах,
Не здаються вогню зневіри.

«Ліпше тут лягти головою,
Ніж конати в неволі скутим!» —
День і ніч б'ються мужні вої,
Не відходять з руїн нікуди.

Як упала стіна — з розгону
Покотили татари в шанці.
Задзвонили жалобно дзвони,
Заридали в неділю вранці.

Просвистіла стріла з-під неба,
Обминаючи камінь браво.
«Звідкіля це прийшла халепа?» —
Поточився Дмитро криваво.

І до серця притиснув руку,
Де стирчала стріла отруйна.
«Гарна, гарна монгольська штука!» —
І — як тур — повалився буйно.

Б А С К А К

На кошлатім сидить коні,
Руки — в боки, очми — шуга.
У зіницях запікся гнів.
За плечима в'юнкий нагай.

Навкруги позирає він.
Голова, мов казан, важка.
Не привів коня селянин —
Чикин-башка!*)

Шабля свиснула, голова —
До ніг, як м'яч.
Колихнулась кругом трава —
Скорботний плач.

Квилить жінка: «Сім'я злягла,
Голодуємо... Смерть близька.»
Не підносять червінь-срібла —
Чикин-башка!

Шабля свиснула, голова —
До ніг, як м'яч.
Колихнулась кругом трава —
Скорботний плач.

*) Геть голову!

Хрипне згорблений дід-бортник:
«Не лишають медку й горшка...»
Та його заглушає крик —
Чикин-башка!

Шабля свиснула, голова —
До ніг, як м'яч.
Колихнулась кругом трава —
Скорботний плач.

До баскака ведуть ловця:
«Чи платитимеш хану дань?»
«Доки ж питиме без кінця
Нашу кров поганюща хлань?» —

І рвонувся ловець верткий,
Замахнулась чимдуж рука.
Як попудив дубовий кий:
«Чик-чикин, — закричав, — башка!»

І стенувсь на коні баскак,
І з-над лоба несита кров
Забуріла, як дикий мак,
На потоптану корогов.

* * *

Край Хвалинського синього моря
Полотняні намети стоять.
А до них у плазучій покорі
Піддобритись князенки спішать.

Там на повсті, розстеленій, білій,
Хан Батий серед мурзів сидить.
Там проходять князенки несмілі, —
Як осичина, кожен тремтить.

Хто вклонився низенько у ноги
І дарунки поклав — той великий,
Той одержить від хана самого
На княжіння в улусі ярлик.

І назад повертаються знову
Превеселі, слух'яні князі...

Боже, боже! Налий мою мову
Ярим гнівом у скорбній вазі!

ЗАПОРОЖЦІ

П О Б Р А Т И М И

Дзвени відлунням, луко Базавлука!
Югнув ординець і — розплівсь, як дим.
Гаряча кров — потічком весняним,
І степ широкий пойняла розпуха:

Упав козак... Та спорожняє лука
Навиклим рухом вірний побратим,
І навздогін, за вибалком крутим,
Полонить бусурмана смертна мука.

Обідатъ позбігаються вовки,
Заблімають їх очі, як свічки,
Та не гоститися козачим тілом.

Хатину шабля вириє за мить,
У головах калина зашумить,
І даль поклониться роменом білим.

ПРУДИВУС

Пустив за вухо смолянистий вус,
Завів хвилясту, наче в'юн, чуприну.
Він сорок літ, б'ючись за Україну,
Ганяв татар від Богу по Miус.

Меткий, смаглявий, як «шайтан-урус»,
Бучним ляхам, верстаючи долину,
Нераз шаблюкою панахав спину,
Аж поки й сам у халепу загруз. •

I от на площі, де чужий суддя,
Від бранців не домігшись каяття,
Читає зборищу якусь цидульку,

Він, січовик, дивуючи панків,
Щоб не марніла вдача козаків,
Сіда на палю, запаливши люльку.

ПАЛИВОДА

У нього шия — хоч обідня гни,
На ньому шкіра — не проходять кулі.
Коли, підпивши, він іде на гулі,
З ним жартувати — Боже борони!

Подме на ліс — і рослі ясени
Ворушать віти, перед тим поснулі.
Струсне коня за грив'яні бурулі —
І пада кінь на мураву, пітний.

І що б ви думали, о мій читачу?
Його столітню молодість гарячу
Минає старости полин гіркий.

Таж він гуляє, звівши заволоків,
З досади гасить кулями свічки
На півтораста від мушкета кроків.

ВЕРНИГОРА

Коряк горілки миттю випивав
У вільний час козацького спочину,
Жував цибулю, сушену рибчину
І непробудно, як убитий, спав.

Коли ж кітляр над спокоєм отав
Дзвонив на сполох,—він розводив спину,
Ворочав плечі, мов кряжі, й неспинно
На румакові за ляхами мчав.

Та як щастило в Дубні на майдані
Шляхтянку горду стрінути йому,
Він застигав у тихім спогляданні.

Завівши бранку чемно у корчму,
На неї жмуривсь, як на пишну чаплю,
І гнав стрибати через гостру шаблю.

ШИНОК

Поміж дубів, де вабить холодок
І сяє сонцем ягода рум'яна,
Кружляє кухоль від шумного рана,
Як на гармані кам'яний коток.

Хай славиться прославлений шинок,
Моргає вік шинкарка пожадана,
Де ллеться пісня, на бандурі грана,
І не втихає хвацький козачок!

Снує розмову кошовий бувалий.
Шугає в танець молодий онук
З дідами рідними. Дзвенять цимбали,

Шаблі ядерно блискають із рук,
Гримоче діл... А сонце перед ними
Встилає шлях потоками ясними.

ЗВАРИЛА ЗІЛЛЯ...

Зварила зілля в темнім казані
І пронесла, де птиці щебетали:
— О, зберігай від лядської потали,
Від шаблі й куль на праведній війні! —

І випив син, готовий до борні,
І попрощався, взявши самопали.
Біля воріт його тривожно звали
Широкогруді коні вороні.

Пішли полки. За чорними ярами
Він блискавично бився з драгунами, —
Перемагаючи під сурми клич.

Як серце матері, в шумній діброві
Процвів могутньо радісний терлич,
Уволю спивши нéдружної крові.

НІЧ

П'янить побіля тину драголюб,
Любисток млосно розкидає руки.
З передчуттям навічної розлуки
Виходить діва на жаданий шлюб.

Отам, де воркотить джерельний хлюп
І позіхають соковиті луки,
Вона відчує найсолодші муки
І радість дасть тому, хто серцю люб.

О, щасна ноче! На сердець гонитву
Кинь покривало молодих росин...
Козак загине з ворогом у битві —

На зміну виросте хоробрий син
І буде рвійно, як отець уранці,
Вести на подвиги полки повстанців.

К О Н І

Біля ріки, де зорі над скиртами,
Де в комиших нуртують коропи,
На прив'язях ламаючи стовпи,
Тілисти коні крешуть копитами.

Гривасті шиї гнуть під небесами,
Щоб ухопить привабної тропи.
А з-над могили кличуть у степи
Перепілки дзвінкими голосами.

Чекання сповнена, рідіє ніч.
Немов підстрелений, кувавкнув сич,
Передчуваючи боїв загару.

І коні вмить, несучи козаків,
Пішли навскач, гойдаючи, як хмару,
Червоний цвіт розлогих будяків.

Д Н І П Р О

Де печенізькі черепи гниють
І тарпани гасають табунами,
Шумить Дніпро широкими степами,
Через пороги проломивши путь.

Над ним хвилясті марива пливуть
І в далині зникають за ярами;
Під ним безодні, темні до нестями,
Тамують буйно невтоленну лютъ.

А він реве, шаліючи у танку,
Обнявши острів, наче полонянку,
І будить луни в закрутах яруг.

Грими ж, як пострах на маєтки ляські!
Дзвени, як пісня! Рокочи навкруг,
Піднявши хвилі, мов шаблі дамаські!

САМІЙЛО КІШКА

в турецькій неволі

Зелені вишні з пурпуром верхів,
Що розтинають вітрову погрозу;
Шляхи, де місяць по крутім узвозу
Млиновим колом котиться з ярків;

Дніпрові скелі, плетиво дубів,
Де заховалась чайка між рогозу,
Де під шатром рясного верболозу
Шумить ватага буйних козаків, —

Йому ввижаються. А він з розпуки,
Поклавши стомлені на весла руки,
Летить у снах на рідні береги.

О, як журба, мов ятаганом, крає!
Не раз, не два, закутий в ланцюги,
Переболіє за козацьким краєм.

ПРИСЯГА

Буяйте цвітом, степові широти!
Шуми, як море, вольність козаків!
Клянуся серцем, на віки віків
Мене в бою нікому не збороти.

Клянусь душою, лядської звіроти
Не допущу до рідних берегів,
Де сяють села в хвилях вишників
І матері не відають скорботи.

Коли зламаю присягу палку,
Не вирятовуй, запорозький краю!
Як люте падло, кинь у тернику,

Нехай дзьобатий ворон роздирає,
Нехай навкіл, де ляже голова,
Земля мертвіє, не росте трава!

НА ПЕРЕДОДНІ

Спахає північ. Як луна століть,
Сурмлять сичі над урвищем бездонним.
До Жовтих Вод нестриманим розгоном
Пливуть полки — мов грози на блакить.

Не наслухай, як далеч двиготить,
Бери берло за чересом червоним,
Бо це ж для тебе леготом стодзвонним
Зіходить слава, як весна з політь!

І мовить гетьман: «Приготуймо зброю!
І на відплату — ранньою порою,
Щоб ворог кров'ю полини впоїв».

«*Vivat, Victoria!* Гряди, жадана!» —
Осяяв місяць обшири полків
І маєstat надхненного Богдана.

Ж О В Т І В О Д И

I.

Важке ядро метають пушкари.
Встають дими, породжені боями,
О, судний дню! Будь справедлив над нами,
Даруй відвагу неповторній грі.

Дуднить земля. В зударі батарій
Тріщать вози. Густими полинами
На гринунах навскач за драгунами
Кипучим валом плинуть лугарі.

«Гуляй, козаче!» — «Слава Кривоносу!»
Гуде навколо, мов церковний дзвін,
І козаки спішать наперегін

•
Під клекіт куль, у січу стоголосу,
Де між ляхів справля колодія
Козацька шабля, мов грімка змія.

II.

Гасає кінь біля лунного броду,
В густім диму, де військо полягло,
Свої шаблі і панцери й берло
Козацькій славі склавши в нагороду.

Нехай чекає вершника з походу
Серед вищень задумане село, —
Важкі шуліки сядуть на чоло
І очі вип'ють, мов криничну воду.

Та вірний кінь улана дожене,
Йому копитом черепа сягне
І до батьків потупотить додому:

— Гей, оженився ваш коханий син!
Знайшов панянку на горбі крутому —
В степах могилу, де шумить полин.

СМЕРТЬ ІВАНА МАЗЕПИ

(Уривок)

Без перемоги і без слави,
Не на привіллі рідних трав, —
У хаті бідної Молдави
Творець козацької держави
Іван Мазепа умирал.
Стояли мовчки надовкола
Повиті жалем козаки,
На рубцоваті смаглі чола
Струмили відблиски свічки.
Та ось важкі тружденні руки
Звелись поривно, як колись,
І для останньої науки
Слова прощально полились:
«Під пануванням лихоліти
Я домагавсь козацьких прав
І всенародної просвіти
По школах щиро пильнував,
Щоб — опоганений Москвою —
Наш край до світлої мети
Під нечужою булавою,
Як за Богдана, повести.

Нехай же кріпне й ваше серце
І ваща буйна голова
У мирний час і в битві-герці
Не забуває ці слова:
На слугування Україні
Своє життя, свої думки,
Душі горіння, гнів палкий,—
Усе віддати ви повинні...»—
І гетьман змовк. Важкі повіки
На очі тихо опустив
І, заспокоєний, навіки
Сумирно-вільним сном спочив.
І хоч навкіл мовчали браття,
Та дві свічі у головах
Палали владно, як багаття,
Як непогашене завзяття
В полтавській битві на степах.

1941

СОЛОВЕЦЬКИЙ В'ЯЗЕНЬ

Поема

Пустинні, дикі береги.
Не чує слух живого клику.
Здається, людської ноги
Цей край не знає споконвіку.
Лише із моря уночі
Метуть сліпучі заметілі
Та, вихровіями б'ючи,
Намети зносять, наче хвилі.

Пустинні, дикі береги.
Не блисне сонячне проміння.
Лише уранці навкруги
Біліє тоскне безгоміння
Та хмари плинуть нашвидку
Понад горбами крижаними,
Та з лігва стежку завитку
Ведмідь виводить поміж ними.

Ой, дикі ж дикі береги!
Позеленіють вісім тижнів,
А потім знов сніги й сніги
Та вихровій гуде невтишний.
Лише на острові, що вшир
Сягає ген у Біле море,
Стойть самотній монастир
«Великим грішникам» на горе.

I.

За широченою стіною,
Немов Спаситель на хресті,
Повитий думою тяжкою,
Конає в'язень в темноті.
Хто ж він? Убивця із діброви
Чи довгорічний конокрад,
Чи Омеляну Пугачову
Сердечний друг і рідний брат?
Гай-гай, читачу! Самопали
Співали випалом йому.
І навіть вилежень недбалій
Лишав із радістю корчму,
Щоб тільки йти уздовж Славути
На лютих турків і татар
І Кальнишевий голос чути
Над стовпищами яничар.
Бувало, в спеку, в завирюху
Козацьку славу берегли
І від Озова до Синюхи
Кружляли степом, як орли.
Та все минулося. Привілля
Текелій нагло сплюндрував,
І постелилась рута-зілля
Замість високих, дужих трав.
І той, що Січчю верховодив,
Степи і шаблю, і коня,

Усьому світові на подив,
За мертву тишу проміняв.
І в льосі темному, сирому,
За грati, сплетеni з гаків,
Оподаль від грози і грому,
Гріхи покутувати сів.
«Чому я ворогу повірив
І давсь у руки москалям?
О, Боже! Молячись без міри,
З мого життя не змию плям.
Прости, Всевишній... Недовір'ям
Палали дружно козаки,
Коли до нашого подвір'я
Підступні вдерлися полки.
Та я надіявсь на царицю,
На тих непроханих Нечіс,
І січову червінь-скарбницю
Із булавою їм піdnіс.
О, каюсь, каюсь, моторні,
Далекі братчики мої.
На вас, у битвах непоборні,
Кладу сподіванки свої...»
І в'язень пада на піdlогу,
На кригу-камінь припада
І, щоб забутись якомога,
Душою стомлено рида.
І так до півночі глухої,

Не ворухнувшись ні на мить,
Покритий тишею тяжкою,
В льоху без пам'яти лежить...

II.

Коли північне семизір'я
Поверне дишель догори,
До льоху скоком із подвір'я
Спішатъ погрітися щури.
Спішатъ, розлючені, кусливі:
За ніч ні крихти не знайшли.
Спішатъ у нори, полохливі,
Під плином ранньої імли.
І, перемерзлі, зголоднілі,
Сповняють писком тишину,
На плазма кинутому тілі
Справляють оргію страшну.
Тріщать козацькі шаравари,
Старий дірявиться жупан.
Вони ж кругом, як чорні хмари,
Немов сувоями туман,
Неначе галич, насідають
І рвуть із тіла чи з руки,
Чи з ніг зомлілих, — поїдають
Хапцем ласовані шматки.
До ранку сірого, буває,
Пекельне видиво стойть,

Аж поки, зранений докраю,
Підтікши кров'ю, мимохіть
Кальниш не збудиться від горя
Й від маху кволої руки
У навісне глибоконор'я
Не зникнуть люті хижаки.

III.

Кальнишева молитва

О Боже, Боже! Яснозорі
До мене очі поверни.
Пошли в смиренній упокорі
Дійти до краю, до труни.
Пошли для серця — силу волі,
Душі — незбочену прямінь,
Щоб легше витривати болі
І муки znositi. Amінь.

IV.

Минає час. Тупіють муки.
Рідіє срібна сивина.
Достойні шаблі, в'януть руки.
Потроху пам'ять засина.
Щодня під регіт завирюхи
Чимдуж туманиться в очах,
Що рік, то вужча обрій слуху,
І серця пал давно прочах.

Здається, мозок висихає
І замерзає в жилах кров.
Здається, лютого відчаю
Ніхто б ніколи не зборов.
Та мужньо ходить по камінню
Многострадальних двадцять літ
Старий Кальниш, хиткою тінню
Кутків обводячи граніт.
Підійде, стане край віконця,
Торкнеться вогкої стіни,
Та не побачить неба, сонця:
Пойняті хмарами вони.
І знов у темінь повертає,
І до вікна підходить знов...
Здається, мозок висихає
І замерзає в жилах кров,
Та не підкошуються ноги,
Не слабне впертість Кальниша:
Обійми лютої знемоги
Долає страдницька душа.

V.

На Благовіщення, весною,
До соловецьких берегів
Летять чайки. Над білиною
Туманом країних снігів
То скиглять-плачуть, то сміються,

Крильми торкаючись до хвиль,
То, як завої, прудко в'ються —
Куди не глянь — на десять миль.
Як водоспаду поривання,
Шумить, клекоче їхній вир
І від зимового мовчання
Похмурий будить манастир.
Тоді, з морозяного льоху
Під саму стелю до вікна
Угору лізучи потроху,
Страдальник виступ обмина.
І невидющим, темним зором
Чайок вітає вороття,
І вислуховує з докором
Весни пробуджене життя.
«Чайки! Чайки! Ласкаві птиці
Давно небачених країв,
О принесіте, вістівниці,
Хоч подув запаху степів.
Хоч дрібку рідної землиці
З маленьких ніжок обтрусіть,
Ну, хоч на мить, ласкаві птиці,
Велику тугу заберіть...»
А зграї крутять, наче хуга,
Немов шаліє дужий бриз,
А кров у скронях стука, стука,
Слабіють ноги, терпнуть руки —
І в'язень падає униз.

*

Хто чверть століття зносив біль,
Того давно уже немає.
Лише сувора заметіль
Над мерзлим островом гуляє.
Та ще сокирами дзвенять
Гущини з ранку до смеркання,
І зойки голосно летять
Із ненависного заслання.
Пливуть на південь, мов струмки,
Спішать за грізними вітрами,
Щоб чули мужні вояки
І відмикали серця брами.
І розуміли, що пора
В державі власній вільно жити,
А не бродити по дворах
І підлим недругам служити
Чи довіряти, бо вони
Увіч — як сонечко весною,
А глянь з другої сторони —
Стрічають негоддю страшною.
Пора! Пора! Моїй землі
Здавили серце люті болі.
Тож відплатімо за жалі
І двісті літ тюрми-неволі!

1944.

САВУР-МОГИЛА

Колись давно, в часи воєнних бур,
Прийнявши прою на пагорбі крутому
Поліг за славу базилевса дому
Хоробрий скитич, молодий Савур.

Тоді не знали жалібних бандур, —
Свою скорботу виливали в тому,
Що насипали вою молодому
Курган-могилу і навколо мур.

Пливли віки — як хвилі під вітрами,
Розмили мур, замулили балки
І вкрили далі темними ярами, —

Курган стоїть, неначе шпиль стрімкий,
Щоб міг із нього мандрівник завзятий
Всю Україну зором осягати.

ПРАПРЕДКИ

Як метеор, що синяву розбурив
І впалим жаром засліпив гаї,
Спочили древні прадіди мої,
Відважні в ловах на буйстих турів.

Сини степів, нащадки бджолокурів,
Вони життя і подвиги свої
Несли, як жертву, родовій сім'ї
І брів окрилених ніхто не хмурив.

Чого ж мені, хто не античний міт,
А давню правду славить мимоходом,
Ще непокоїти палеоліт?

Юначе гордий, тішся родоводом,
Віків прадавніх розганяй туман
І слався кров'ю уличів-полян!

ЗІЛІЙНИК

У ранній час холодної імлави
Збирає квіт і стебла молоді
І на посвятній, дощовій воді
Готує питво, зчавлюючи трави.

Не для вигод і гомінкої слави,
Для щастя русича в сіdlі, в труді,
Як муравель, куйовдиться в біді,
Над казанами гнути стан рославий.

Приспати спрагу чи зігнати мор,
Чи загадать, щоб став, як Святогор,
І мав ненатлу бойову загару,

Чи, навіть, панцером оббити щит, —
Зуміє все, покликуючи хмару,
Старий, мов світ, зілійник-ворожбит.

КАМ'ЯНА БАБА

Між будяків, на правічній могилі,
Вона сидить з обвислими грудьми,
Де табуни птахів навперейми
Плетуть узір на синім небосхилі.

Зелені ниви, мабуть, їй не милі,
Що так вона сутулиться плічми
І, як монгол, уроджено-німий,
Згорнула руки на старім сужиллі.

Нехай січуть їй голову дощі
І розмивають плечі в буйнім шумі, —
Рвучкі вітри просушують мерщій,

Немов би хочуть, щоб вона, в задумі
По тих, що нас гнітили морем бід,
Мовчала й тупо рвалася на схід.

ТАРПАНИ

(ДИКІ КОНІ)

Де під вітрами плеще Інгулець
І ходять дрохви, як розкішні пави,
Там тарпани пасуться на отаві
І воду п'ють із чистих джерелець.

У них кошлата шерсть, як у овець,
Короткі ноги косої постави,
І хоч самі, неначе вовкодави, —
Лякливо слухають чуйний вітрець.

Ось рикнув звір. Широкими лобами
Змахнувши вгору, наче віслюки,
Вони летять розлогими степами;

Наперегін долаючи ярки,
Роздувши ніздрі, витягши боки,
Свистять на вітрі довгими хвостами.

СКОВОРОДА В ДОРОЗІ

Громи зітнулися в поривнім герці,
Степами гонять молоду грозу.
«Григорій Савич!.. Проше, підвезу.» —
Притьmom одчинені ридвана дверці.

«Хе-хе!» (Копита чавкають в озерці)
«Ярмаркував. Червінчиків ясу,
Повизбирав... І в хутірець повзу.» —
Аж тане радість у шляхетськім серці.

І вмить встає хмурний Сковорода,
І край дороги, де мулка вода
Здіймає бульби ржавим споришинням,

Іде — як туча — несучи сіряк:
— На поторж міряний хистким аршином,
О, лживий світе, взятий за п'ятак!

АРАЛЬСЬКА НІЧ

Пашить жаротою аральська ніч,
Гнітить горбами жовтої пустелі,
А він німує в половій шинелі,
З Волосожаром ставши віч-на-віч.

Сумуй, душе! Хай примовкає річ
І кличе сон киргизької оселі, —
Даремний труд! Не обіймуть постелі
Важких від муштри нездоланих пліч.

І під шатром, щоб варта не почула,
Перо поглине палені свічки,
Що родять блиски на округлих дулах.

«О краю рідний, Дніпре мій рвучкий!» —
Зітхне поет, малюючи піски й
Розбиті громом корчі саксаула.

ВОЇН І СТРАДНИК

О. Олесь

Зовучи в бій, одважний і кривавий,
За рідний край, за ниви запашні,
Ти розгортав схвильовані пісні
Під прапорами нашої держави.

Полків козацьких войовничі лави,
Немов колись, у славній давнині.
Вслухалися в мелодії гучні
І йшли вперед на спалахи заграви.

Та як ввірвалася орда Москви,
Чужим добром сповняючи сакви, —
Тоді твій дух у зриві неземному,

Жалобну тугу знявши до планет,
Вінок терновий на чолі ясному
Поніс — як воїн, страдник і поет.

Львів, 6. 12. 1943

¶

М. Р.

«Біда,

Як розум пилом припада!»

М. Р.

Він був, як спів! Октавою, сонетом
Чи красно віршем, рівним і гнучким,
Сталив серця — старим і молодим —
Наперекір накинутим тенетам.

І ми хвалилися своїм поетом,
Перед сусідами гордились ним.
Він був, як пісня. Чаром неземним
Нас обвівав, високогірним летом!

Та хитрий ворог очі не змикав —
Спіймав, як птаха в дротяний рукав,
І заспівав поет не з далів синіх,

Не про Кіприду, Лянгедок, вино —
Про недругів, — і сам з-під зір осінніх,
Як метеор, поринув у багно.

М. З.

Як невпокійний, пристрастний рапсод,
В античні гори торував дороги,
Різьбив сонети, карбував еклоги
І сутій дзвін Горацієвих од.

Тобі, о майстре, вічності клейнод!
Тобі — безсмертя, переможче строгий,
Що в кайданах нелюдської знемоги
Марнуеш хист біля полярних вод.

О, будь здоров, новітній римлянине!
Поміж борів, де грізна темінь плине
І крає крига заметіль сліпу,

Кріпся мужньо — як сосна зелена!
І на полтавськім сонячнім степу
Тебе зустріне з лаврами Камена.

1940

ПАМ'ЯТІ НЕЗАБУТНІХ

О, туги глиб! О, невимовна мста!
Моя кровинко, одноденна доне!
Куди втікати, як душа холоне,
Як серця болем запеклись уста?

І я пішов туди, де висота
Прадавніх сосон у піднеб'ї тоне,
Щоб на займанщині тебе, Нероне,
Суворих кар настигнула мета.

Я люто мстив. На лісовій дорозі
Спиняв я авта, що гули в тривозі
І гнали в далі сполохи дібров.

Я бив з одріза, добивав з нагана.
О, як пускала зловорожу кров
За смерть дружини помста невблаганна!

ПОЛОНЕНІ

Мов кістяки, з запалими очима,
Вони бредуть узбіччями шляхів
І падають під ляскіт нагаїв,
Мнучи траву похилими плечима.

Та й скільки ж їх! О, сило незлічима!
Який перістий океан голів!
Немов отари з польових країв,
Ідуть під руку іншого вітчима.

Ім обіцяли хліб і по війні
Манливе щастя в рідній стороні, —
Дали ж недолю кримського ясиру.

В боях ошукані під круговерть,
Вони волочать думи потай миру:
Позаду — зрада, напереді — смерть.

I.

Я мимохіть заціплював уста
 Біля Дніпра на лівім узбережжі:
 В міцних обіймах дикої пожежі
 Палали ниви, села і міста.

Знімалась диму течія густа
 І вихрувала в синьому безмежжі.
 Струнких будов розхитуючи вежі,
 Кипіла громом гнівна висота.

І я ридав: «Пекельної покари
 Ми заслужили в Господа свого,
 Що нам несвітські насилає вдари.

За що, скажіть?» Та лише бурхав огонь
 І — мов глуха до голосу моого —
 Мовчала даль полтавської Сагари.

II.

Мовчала даль полтавської Сагари
І попелищем зяяла пустим,
А ми на захід крізь пожару дим
Тікали в горі під багряні хмари.

І хоч навкіл стрічали нас примари,
Черства скоринка і нерідний дім,
Ніхто не хтів, щоб тілом молодим
Гноїли льох червоні яничари.

Знедоленість? Що ж, долю навісну
Нам заповіджено, бо нашу Україну
Шматовано, як свіжу дичину.

Трагедія? Та, може, половину
Вона вмістить того, що без упину,
Як жебраки, ми йдем на чужину.

III.

Як жебраки, ми йдем на чужину,
Немов безбатченки, бредем по світу;
Серед чужих не стрінувши привіту,
Зневаги лють приймаємо страшну.

Готичний Захід, сиплячи луну,
Вабливо манить строгістю граніту,
Та ми не згубимо того магніту,
Що тягне нас у рідну сторону!

Вона ж лежить, голублячи до себе
Суворий Понт і крижаний Кавказ,
Укривши їх своїм блакитним небом.

О, земле рідна, пам'ятай про нас!
Ще вдарить грім і в пожаданий час
Ми, як герої, вернемось до тебе.

IV.

Ми, як герої, вернемось до тебе,
На лоні піль обнімемо батьків,
Поновим славу давніх козаків
На голім тлі жаливого вертепу.

І хай лютують, лаючи халепу,
Розгублюючи шмаття личаків, —
За Стародуб відкинем хижаків
І станем вічні спадкоємці степу.

Настане правда. Грізнолика мста
Віднайде ціль. Веселкою ясною
Зведеться воля, гнівна і проста.

І я, співець, згадаю в супокою
Той день, коли—розвахнутий журбою—
Я мимохітъ заціплював уста.

F I N A L E

Двосічний меч в обрамленні Тризуба
Ми урочисто вгору підняли —
Вільготна воля із неволі мли
І для наїздників сувора згуба.

Раменуватим монолітом дуба
Стойть наш дух. Відважні, як орли,
О, скільки недругів ми в прах змели,
Ідучи твердо на ворожі зруби!

Нехай поранив нас удар тяжкий
На крем'янistій і виткій дорозі,
Та не даються зморі вояки!

Ми йдем вперед і юній перемозі,
Що перед нами зійде з майбуття,
Кладем жертовно молоде життя.

1945

ПРАВДОНОСЦІ

РІЗЬБАР

Прекрасна пластика і контур
строгий...
М. Зеров.

Бриластий мармур грає білиною.
В палу надхнень, окрілений луною,
Набуток надр обколює різьбар.
Аж терпне стан... Який суворий чар
Зате він чує серцем бунтівним!
Як ваговито розмахом щасливим
Він заганяє в мармур долото!
Витай, душе! Не відає ніхто,
Ніхто не зна, що в самоті хатини
Різьбить різьбар героя батьківщини.
Хай одноденні успіхів синки,
Переганяючи потік гінкий,
Збирають славу по швидкій роботі,
А він, як вольовий Буонаротті,
Кому дзвінка скорилася доба,
Так терпеливо коле і довба,
І замашного молотка ударом,
Своїого серця непогасним жаром
Холодний мармур пильно зогріва.
Минає час... Поволі голова,
Крутих рамен мускулля монолітнє
Навік у форми входять заповітні,

Аж видно жили — пнуться, ніби кров
Струмить схвильовано... «Яких обнов
Перехопити з клину блискавиці?»
І, надихаючи взірець традицій,
Він ярим карбом стилю надає,
На архітвір ество кладе своє,
Йому одному знане і властиве.
Минає захват, наче струм ярливий,
І от небавом — пожадана мить! —
Важучий мармур легко так дзвенить
І глядачеве зупиняє око.
Який нестрим! Як владно і широко,
І переможно в обшири боїв,
Немов рапсода героїчний спів,
Перетопивши прагнення і пружність,
Високим летом пориває мужність!

1947—48

Б А Л Я Д И

3 5 9

I.

Не хурделиця вихрує,
Не гуде в Базарі дзвін —
Чистим полем козакує,
Б'ється з ворогом загін.

Гей, чи долом, чи горою,
Чи узбіччями ріки
Юр Тютюнник за ордою
Рейд розгортує гінкий!

І радіють вільні села,
І визволу ждуть міста.
Наче райдуга весела,
Україна розквіта.

*

Не поневолення гірка неслава
І не в ногах ворожих каяття,
Їх ідеал — озброєна держава,
Як неодмінне ствердження життя!

Що з того щастя, що за мирним плугом
Устане лан потоком хвильовим?
Адже ярмо надінуть недолугим,
Тяжкий батіг приречено слабим!

Не поля клин і пасіка ласкава,
І не балки, де чайка проквиля,
Їх ідеал — озбосна держава,
Бо в ній — свобода, праця і земля.

*

Як орли під небесами
Крають хмару зі сторін,
Б'ється, б'ється з ворогами
Наступаючий загін.

Чистим полем, синім долом,
Що з-за лісу вирина,
Під осіннім видноколом
Гучно котиться луна.

— Знай же, враже! — незборимо
Навісніють козаки.
За юнацькими плечима
На вітрах мигтять шлики.

II.

Розкажи мені, пісне,
Про нездолану славу.
Чи не бачила, пісне,
Ту долину криваву?
Може скорбну дорогу,
Що вставала до валу,

Кривавицю-дорогу
Ти слізьми обливала?
Може ті бойовища
Ти жалобою крила?
Гей, розпуки найвища,
Найболяючіша сило!

*

Та кого ж ведуть
У Малі Міньки?
Багряніє путь
Од Звіздаль-ріки.

Із чиїх то пліч
Капає черлень?
Аж лунає бич —
З уст ані телень!

Та куди ж, куди
Стелеться ім шлях?
Села й городи
Никнуть у слюзах.

*

Переплакана тugo,
Розливайся, як повідь,
Проквиляй мені, тugo,
Недоспівану сповідь;

Щоб я жалоці-жалі,
Як широке Дніпров'я,
Буйні жалі-скрижали
Викарбовував кров'ю;
Щоб, о краю, скорив ти,
Мою тугу розховстав, —
І з одвічної кривди
Народжалася помста!

III.

Появився плямою
Комісар лихий:
— Кайтесь над ямою,
Простимо гріхи.
Будем за бандитами
Гнатися, як рать.
Поспішіть! Не битиму.
Годі горюватъ! —
Не словами — лезами
До сердець биття
Досягає в безумі,
Спрагнений знаття.

*

Як вийшов гордо і поглянув строго,
Мов скаменівиши, вістовий Щербак,

Загомоніли в голосі розлого
Неподоланні подихи атак:

— Поганий кате! Вбивнику жорстокий!
Волію смерть, ніж нице каєття! —
І, як весни розковані потоки,
Широколунно: — Смерть в ім'я життя! —
І полилось вітально: — «Ще не вмерла»...
З гарячих уст нездоланих борців —
Аж затремтіли смертоносні жерла
Під переможний і безсмертний спів.

*

Молодими гимнами,
Слово, не змовкай!
Злетами нестримними —
З Дону по Дунай!

Від Куми до Кобрину
Буряно грими;
Тугою задобрені,
Не скорились ми!

Не умреш ніколи ти,
Не поймешся сном,
Вічна, ніби золото,
Рідна сторона!

1945—46

Б У Н Т

Чорне море, катанинське море!
Бурунить, розбурене, суворе, —
Не впізнати, де сонце, де причал.
Тільки чайка білу бризку боре,
Тільки він, як сивий адмірал,
Оглядає збутнявілий вал.

Вис море, дике і бездонне,
Навкруги — чи хвилі, чи скирти.
Гасне радість і надія тоне,
І не знати, як перепливти,
Як із тебе вирватись, полоне,
До Одеси — крайньої мети.

«Баста, хлопці! Хай самого носить!
Гада — в воду! І назад у порт.
Чуеш? Баньки вирячива, як чорт.
Зупиняй, кажу! Проклятий! Досить!
Ще свинцю душа твоя попросить,
Як гунеш за корабельний борт.»

«Що нам, — другий, — що нам з того дива,
Що над морем б'ється бунтівливо
Жовто-синій... Ми ж не без ума.
Зупиняй, кажу! Вже лучче — нива
Та окраєць, ніж така тюрма.
І жалю ніякого нема!»

«Годі! — третій зморено чалапа, —
Досить, хлопці! Повертай стерно!

Що? Залізом прикипіла лапа?
Спробуй не послухати! Все 'дно,
Як учора ситого кацапа,
Осетрам попудимо на дно.»

«Вірні браття! Ви ж мене обрали,
Шанували, наче адмірала... —
І вказівця лучив на курок.
Гей, ти, куле! Тонко проспівала,
Як чайний голос-голосок.
І вп'ялася першому в висок.

Віща куля... Чорноморське браття
Загуло, роздмухане багаття,
Схвилювалось — аж луна пройшла.
Пінить море хвиль вихрастє шмаття,
І морців-бунтівників тіла
Покриває збутнявіла мла.

«Вірні браття! Українська доля —
Не сліпців розлірене виття,
Не в саду хатина коло поля;
Наша доля — збурене биття:
Шлях до моря, де витає воля,
Шлях — у світ, де славне майбуття.»
І, валам розкраюючи гриви,
До Одеси — крайньої мети —
Владно пробиваються, щасливі,
Буруном злютовані брати,
Що на море проміняли ниви
І на шторми — затишні хати.

1947

ОТАМАН КЛЕПАЧ

«Признавайтесь, піймані, скільки кулеметів?

Чули чи не чули ви, бачили чи ні?»
А з вишенъ розцвіченихъ, наче з-над заметівъ,

Вітеръ слово сточує въ синь-далечині.

«Я питаю, гаспиди, де сковавсь Денікінъ?»
І свистить розлючено дротяний нагай...
«Ой-лі! Тут, за горбікомъ...»

«Замовчіть, каліки!
Хлопці! Гей, по конях! До ноги — рубай!»

І гудуть копитами степові дороги,
Ниви незасіяні, як ліси, шумлять.
Бути, бути крівоноці! Чутимуть облоги,
Як за 'дного рідного та — нерідних п'ять!

Гей, приморський вихоре, прошуми въ кошуляхъ!

Коні, темні ворони, кидайтесь навскач!
І летить — розгніваний — гонами, як шулякъ,

На тачанці кованій отаман Клепач.

1946

НЕПОКОРА

Пісню хоробрим шуми, ковила!
Далеч ячала, жарота пекла.

Слава борцям! Із-за древнього пня
Юний вояк відбивався півдня.

Кулі вояк дарував боротьбі.
Ах, не лишив, нерозумний, собі!

Сумно в полон він іде, як у тьму.
Серце журя розриває йому.

Тіло йому нагаями беруть, —
Важко на очі пливе каламуть.

Стерпнули ноги, знемігся вояк...
«Де ж ти, відваго, що квітла, як мак?»

Миттю востаннє напружив себе,
Сили набрав у мускулля слабе, —

Кров'ю з гарячих, заюшених губ
Плюнув катам і відкинув свій чуб,

Тільки б йому не завадив, ачей,
Смерті заглянути в жахіт очей,

Тільки б той чуб не затемнив чола...
Пісню хоробрим шуми, ковила!

1947

Х А Т И Н А

Над синім Дніпром, на зеленій горі,
Де гречка на сонці кипіла,
Стояла в тополях, у щасті й добрі
Хатина, як маківка біла.

Шуміли дощі берегами Дніпра,
Поля колосились хлібами,
І дочками славилась мати стара,
І батько хвалився синами.

Та хто це опівночі зрушив пили,
Кого на вигнання скарало?
Свій вік на чужині батьки дожили,
Кістьми полягли за Уралом.

По світі блукають і дочки й сини,
Пригадують будні на полі,
А може десь б'ються за правду вони,
Своєї шукаючи долі?

Хатина ж горює на хмурій горі
І молиться в небо дірками.
Усохли тополі, на голім дворі
Вітри завивають вовками.

1944

КАРПАТСЬКІ СІЧОВИКИ

То не лист осінній за водою
По широкій Тисі проплива, —
Багрянить за хвилею крутую
Підкарпатська буйна голова.

Бились хлопці Хустові на славу,
Полягли в нерівному бою
За свою омріяну державу,
Січову воленьку свою.

І пливуть до тихого Дунаю —
Мов на турка браття в байдаках.
Синя хвиля жалібно гойдає,
Течія показує їм шлях.

Буде сліз, та не збороти горю
Ні батьків, ні в тузі матерів.
Чорне море, українське море,
Зустрічай своїх багатирів!

Прага, 1944

ГРЕЧКОСІЙ

В сонячному промітті
Мокрі онучі
Обдирає із ніг.
Не шаражкався сич у вітті,
На схилі кручі
Танув останній сніг.

«Досить! Набридло!
Волочись, як бидло!»

А з-за пробіки немовлям
Кричала земля:
«Розори, зволочи, засій,
О, пане мій!»

Манила земля,
І надив плуг,
І звав здаля,
Як щирий друг...

Та не важив знати партизан,
Мокрі обдираючи онучі,
Що — дощенту розбити бран
Кличуть мручі,
Звуть поляглі,
Кров'ю стахлі.

Не хотів та знати партизан,
Мокрі онучі обдерши,
Що — воювати спершу,
Дощенту розбити бран,
А тоді,
Сповненому надій,
Запустілі ниви орати,
Золотим зерном засівати,
Ярую та й пшениченьку жати.

Ой, не хотів знати гречкосій!

Прийшли до нього лісовики,
Ярі запалом юнаки:
«Вернись. Не пізно.»
— Ну, звісно! —
І слуха, слуха, слуха
Шамріння плуга...

Прийшли есеси несамовиті
(Позументи сріблисто шиті):
«Ун-тер-менш!
Веди по хліб,
Та не менш
Тонни тягни з колиб!
Не маєш? Н-на!»

Ахнула луна,
Ойкнув гречкосій,

Упав на пирій,
До лісу, де волі стяг,
Руки простяг...

Ой, не хотів знати партизан,
Мокрі онучі обдерши,
Що — воювати спершу,
Дощенту розбити бран,
А тоді,
Сповненому надій,
Запустілі ниви орати,
Золотим зерном засівати,
Ярую та й пшениченьку жати.

1946

В О Р О Н

Це ти в коливнім пирію,
Що гнувся, як хвилі Дніпрові,
Уперше в пиливськім бою
Напився шляхетської крові?

Мазепу в нерідні краї
Це ти супроводив і крякав,
Тамуючи слози свої,
Крильми розсікаючи мряку?

Це ти, щоб кріпити кістки,
На Уманській грівся пожежі;
І, димом запливши їдким,
За Гонтою злякано стежив?

Повідай мені, чи не ти
Вістив перемогу Петлюрі,
Коли валували фронти
І банди літали в алюрі?

Тепер, а тепер ти сидиш,
Обпершись на крила скололі,
І бомбами сповнену виш
Обводиш очима поволі.

О вороне, свідку старий
Віків грозового похмілля!
Куди запровадять вітри
Твоє тристалітнє окрилля?

Мов камінь, скорботно мовчиш,
Прощаєшся з небом-розмаєм.
Нехай придорожній спориш
Останки твої поховає!

1944, 1947

П Р У С А К

Від неплодних піль, сиротливих скель
До хвилястих нив, затишних осель

Крізь боїв дими, в рокоті атак
Він уперто йшов, молодий прусак.

І під гуркіт авт, ширину нив
Полював людей і хати палив,

І хати палив, і дітей топтав,
І носив перстні чотирьох держав.

Танув тричі сніг, тричі даль цвіла
Під важким крилом прусського орла.

На четвертий рік у незнаний ліс
Він жорстоку смерть на Волинь приніс.

Тільки навстріч тут: «Волі не бери!
Забираїся геть!» — крикнули бори.

Не зважав прусак, навісний тиран;
На четвертий рік він попав у бран:

«Розітніть, паліть — мій німий язик!
Вміє умирать пруський войовник!»

Та метким огнем з-під суворих брів
Курінного зір ворога зустрів:

«Наділяєм тих лиш добром — не злом,
Хто стрічає смерть піднятим чолом!»

І жахнувсь прусак, на коліна впав,
Дарував перстні чотирьох держав.

«Будьте славні вік» — у жару нестяям
Ноги цілував лісовим борцям.

Та метким огнем з-під суворих брів
Курінного зір ворога зустрів.

«Псові псина смерть!»—курінний прирік,
Чоботи обтер і ступив убік.

І на знак руки, на умовний знак,
Від волинських куль поваливсь прусак.

1946

КІНЬ

Затекли туманом темні очі,
Світлі слізози краплями пливуть...
Та іде за возом він охоче,
І верстає нескінченну путь.
Десь позаду поле неозоре
Стільки літ напруженого орав!
Уставали пшениці, як море,
Стигли ночі на привіллі трав!
А тепер дорогою скривою,
Поминувши спалені степи,
На чужину з болем і журбою
Він іде худий, напівліпий.
Він іде і вузлуваті ноги
Ледве тягне, ледь переставля,
І не знає, де кінець дороги,
І чия постелеться земля.
Рідний коню! На поталу вражу
Ти лишатись, мабуть, не схотів,
Щоб не бачити, як ниву нашу
Потолочить стовпище катів.
Тож ідеш, натруджений, охоче
І верстаєш нескінченну путь.
Мандри, мандри! Замрякають очі,
Світлі слізози краплями пливуть.

1944

МАТИ

Відступають довгі колони.
Пил доріг і патронів мідь.
А вона голови не клонить,
Біля тину сама стоїть.

І не страшно вже їй нічого,
Снів ночей, ані яви днів.
Посилає слова до Бога
І чекає з війни синів.

Десь один — у глибинах бору,
Другий син — у московській млі,
А найменший узяв із двору —
До Німеччини — дрібку землі.

І стоїть одинока мати:
— Де ж ти, правдо? Сам Бог не зна! —
Тільки чує, вогнем відплати
Переможно шумить весна.

Тільки мислю скорбно витає
(Серце, серце — підбитий птах!),
Що синів ачей привітає
По жахливих жнивах.

1944. 1947

НЕ ВИМОВНЕ

До берегів прямують каравели.
Тікайте, мурини! Покиньте дім,
Лишіть постій, де блискотять оази,
Перебіжіть за пригори пустинь!
Там кулі не гостюють. Джентельмени
На вітроногих чалих румаках,
Що доганяють струсів молодих,
Туди не підуть... Мурини, тікайте!!
Беріть синів, дочок і матерів,
Беріть потомлених отців на руки,
Жадану воду в бурдюки беріть.
Тікайте, мурини!!! Гудуть копита,
І грають білі рухами плечей,
І чорних вас, що блимають білками
Червоножилих і масних очей,
Мотуззям в'яжуть, пхаючи у трюми,
І миють руки... Це було давно.
І може б я не згадував ніколи,
Коли б і нас, вигнанців без вини,
Не плювали наглістю облави,
Неначе муринів, і не везли
Туди, де в хащах не змовка сокира,
Де брязкотить журбою ланцюгів
Сибір не ісходить
І зяє пащею хмурний Байкал...
Черства доба, пуста доба,
Як суть раба!

Кемптен, 1946

ПРАВДОНОСЦІ

О світе, пізнавай! Немов номади,
Ми облягли сполоханий простір.
В юрмі зневаг, з таврами зради,
Злобою цьковані — як звір —
Слабі від горя, сильні від нестями,
Волочим тугу без кінця ми,
Всьому наперекір.

О світе мій,
Одумайся і зрозумій!

Шляхи встилаючи костями,
В кільці облуд і полювань
Життя кладучи, як достойну дань,
Скрижалі правди, ковані віками,
— Як стяг —
Несем по селах і містах.

Пізнай же, світе! Мозком і душою
Збагни, чому розпукою своєю,
Журбою нашою, що — як моря — без дна,
Тобі карбуєм світлі письмена.

Правдиві серцем і єством одверті,
Тривогу й страх пізнавши,
В очей провали дивимося завше,
Суворій смерті.

Бо хто ми, хто? Яких земель аборигени,
Чиїх морів колишні владарі?

Куди, по що — відважні і надхненні —
Бредем, як злидарі?

І на устах — до Господа молитва,
І на руках — Диявола тягар,
А ген, за нами, навісна гонитва,
Як мор і жар.

О світе мій,
Одумайся і зрозумій!

Немов пливуча лява, ген за нами
Ватаги паліїв
Спішать, щоб ми палючими словами
Не несли правду про свої
Краї.

Вчувай, о світе,
Зло несамовите!

Гримить Сибір скелетами борців,
Лунає лунами тайга безкрайя,
Запливши кров'ю, в пустирях степів,
Немов зегзиця, Вінниця ридає.

Чиї ж то кості і чиї тіла
Земля у надра прийняла?

Вчувай, о світе,
Зло несамовите!

Щоб, не вагаючись, пізнав ти
Безсмертну істину ясної правди:
Хто ми, яких земель аборигени,
Чиїх морів колишні владарі,
Куди, по що — відважні і надхненні —
Бредем, як злидарі.

I не страшні підкуплені облави,
Лукавий Кемптен по церквах чужих,
Бо наші подвиги, свічада слави,
Переживуть і нас самих.

I будуть правнуки твої, оглухлий світі,
Визвольні наші заповіти
— Як стяг —
Нести по селах і містах.

I будуть до Карпат — як до Синаю,
Мов до Йордану — до Дніпрових вод,
До краю нашого, святого краю,
Струміти відгроми жаданих од
За те, що ми — усміхнені з отчаю —
Життя кладучи, як достойну дань,
Шляхи встилаючи костями
В кільці облуд і побивань,
Скрижалі правди, ковані віками,
— Як стяг —
Несли по селах і містах.

1947 — 11. 1 — 1948

З М И С Т:

СПІВАЄ КОЛОС

СПІВАЄ КОЛОС

Земля парує... Гонами роздолу	7
Розляглись поля широкі	8
Тебе з корінням вириваю	10
Під чистим небом, між ясним колоссям	11
Жар-птиця	12
Коню мій буланий	13
На сінокосі	14
Карасі	15
Осінь	16
Елегія	17

ХЕРСОНСЬКІ СОНЕТИ

Степи Херсонщини	18
Шляхи	19
Став	20
Кавуни	21
Вечір	22
Липнева ніч	23
Удосвіта	24
Мариво	25
Посуха	26
Гарманування	27
Станція Долинська	28
Чужа весна	29

ПЕРША ЛЮБОВ

Її очі	30
--------	----

ЖАГА

Тріолет	31
Рондель	32

ГОМІН ВІКІВ

Чи не гоже, браття, спогадати	35
---	----

СТАРОВІЧНІ МАРИВА

Кончина кімерійців	36
Над Бористеном	38
Амазонки	40

ДАЖБОЖІ ВНУКИ

Надхненний жрець в одежі білотканій	41
Веснянки	42
Сполох	44
Пісня полян	45
Дрімають нетрі, несходимі, дики	46
На Купала	47
Зажинкова	49
Одрад і Доброслава (легенда)	50

КИЇВСЬКА СЛАВА

Олег Цар-граді	63
З княжої думи	65
Перейнята слава	69
Ой, що то за дим, від якої пожежі	72
Битва	73
Ой, спіткнувся в чистім полі	75

Прилетіла з лугу	76
На рокиту сіли круки	77
Не чути в степу ні розмов	78
Плач Ярославни	79

ЗОЛОТА ОРДА

Як галич, голодна і люта	81
Скачутъ дикі вершники	82
Воєвода Дмитро	83
Баскак	83
Край Хвалинського синього моря	87

ЗАПОРОЖЦІ

Побратими	88
Прудивус	89
Паливода	90
Вернигора	91
Шинок	92
Зварила зілля	93
Ніч	94
Коні	95
Дніпро	96
Самійло Кішка	97
Присяга	98
Напередодні	99
Жовті Води	100
Смерть Івана Мазепи	102
Соловецький в'язень (поема)	104

КАРБИ

Савур-могила	112
Прапредки	113

Зілійник	114
Кам'яна баба	115
Тарпани	116
Сковорода в дорозі	117
Аральська ніч	118
Воїн і страдник	119
М. Р.	120
М. З.	121
Пам'яті незабутніх	122
Полонені	123
1943	124
Finale	128

ПРАВДОНОСЦІ

Різьбар	131
-------------------	-----

БАЛЯДИ

359	133
Бунт	138
Отаман Клепач	140
Непокора	141
Хатина	142
Карпатські Січовики	143
Гречкосій	144
Ворон	147
Прусак	149
Кінь	151
Мати	152
Невимовне	153

ПРАВДОНОСЦІ	154
-----------------------	-----

ГОЛОСИ ПРЕСИ:

»Поезія Славутича — упорядкована, точена, врівноважена — росте з синтези неокласичної пластичності і пластичності української народної пісні.«

Ю. Шерех, »Стилі сучасної української літератури на еміграції« — »МУР«, зб. 1.



«Херсонські сонети» багаті на образність, написані доброю мовою, вони сприймаються, як зразки справжнього поетичного мистецства.«

В. Чапленко, »Серед брязкуту зброї« — »Наше Життя«, ч. 3, 15. 9. 45 р.



»Обдарованість Яра Славутича в ліричному малярстві.«

В. Б(арка), »Стиглий колос« — »Наше Життя«, ч. 10. 10. 10. 45.



»... Яр Славутич — поєт до мозку кісток український.«

I. К(остецький), »Перша збірка поезій Яра Славутича« — »Час«, ч. 4, 22. 10. 45 р.

М У Р



ГОЛОСИ ПРЕСИ:

»Добираючи слова гранично конкретні, гранично допасовані саме до даного випадку, величезну увагу віддаючи тому, щоб знайти максимально яскравий і лаконічний епітет, він силкується малювати словом. І дуже часто це йому близькоче вдається. В особі Яра Славутича висувається незаперечний майстер.«

Гр. Шевчук, »Поезія пластичного образу«, — «Час», ч. 22 (36) 8. 6. 1946 р.

*
»Гомін віків« належить до найкращого, що було видано з української поезії останніми роками.«

В. Світайло, »Поетичний відгомін віків«, — »Затрава«, ч. 1, 46 р.

*
»...в Гомоні віків справді бринять відгуки нашої мінувшини від прадавніх часів до наших днів.«

»Український літопис«, ч. 5, 1946 р.

*
»Програму концерту збагачує... новинка »Карпатські січовики«, музика Гр. Китастого.«

В. Витвицький, »Капеля бандуристів« — »Українські Вісті«, 18. 9. 1946 р.

*
»Серед молодих поетів дві збірки Яра Славутича »Співає колос« і »Гомін віків« здаються нам найдозрілішими.«

С. Гординський, »Поетичний рік« — »МУР«, зб. 3, 1947 р.

*
»Лірика Яра Славутича, цікава насамперед надзвичайним, як на молодого поета, володінням діялектиальною та архаїчною лексикою, осягла в сонеті »Прудивус« (друга збірка поезії »Гомін віків«, 1946, 71) парнасистської імпозантності й довершеності в історичному образі січовика...«

В. Державин, »Українська еміграційна література (1945—1947)« — »Календар-Альманах на 1948«.